

L. FENESTELLAE DE ROMANORVM MAGISTRATIBVS
libellus alter.

ED quoniam nunc de reliquis magistratibus, qui ad religionem non pertinent, tractare intēdimus: alii quidem omnium magistratuum maiores, alii vero minores sunt. Qui maiores, qui ve minores essent, paucis animaduertendum est. Nam Aulus Gellius pleraque hac in re ex M. Messalæ auguris libris dicta reliquit, cuius verba hæc sunt. Patriciorum auspicia in duas potestates diuisa sunt, maxima sunt prætorum, consulum, censorum: neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdē potestatis sunt ideoque collegæ non sunt censes consulum aut prætorum, prætores collegæ cōsulum sunt, ideoque neque prætores aut cōsules censoribus, neque consulis censes aut prætoribus turbant aut retinent auspicia. At censes inter se, rursus prætores consulesque inter se & vitiant, & obtinent. Prætor etsi collega cōsulis est, neque prætorem, neque cons. iure rogare potest, vt quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora obseruatum est. Et in comētario. xiii. C. Tuditani patet, quia imperium minus prætor, maius habet consul, & à minore

gel. li.
cap. xi

imperio minor, à maiore autem maior collegæ iure rogare non possunt. Nos his temporibus prætores prætore creante, veterum authoritatē Comi sumus secuti, neque his & auspiciis in comitio in au fuimus. Censores equè non eodem rogantur 10. auxilio, auspiciòque atque cõsules & prætores. Reliquorù vero magistratuù minora sũt auspicia ideo illi maiores, hi minores magistratus appellantur. Maiores centuriatis, inquit, comitiis sunt: minores creandis magistratibus tribuitis comitiis magistratus, sed iustius curiata datur lege. Ex omnibus his Messale, verbis inquit manifestum fit, qui sint minores magistratus, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam esse prætorem consuli docet, quòd eodem auspicio creantur. Maiora autem auspicia dicuntur habere, quia eorum auspicia magis rata sũt quam aliorum, Consul ab omnibus magistratibus & comitiatum & concionem auocare potest, prætor & comitiatum, & cõcionem vsque quaque auocare potest nisi à cõsule minores magistratus nusquam neque comitiatũ neque concionem auocare possunt, Ea re, qui eorum primus vocat ad comitiatũ, is recte agit. Quoniã bifariam cum populo agi non potest, nec auocare alius alii possit, si concionem habere volunt uti ne cum populo agant quãuis multimagistratus simul concionem habere possint. Ex his verbis Messalæ manifestum est, aliud esse cõpopulo agere, aliud cõcionem habere. Nam cõpopulo agere, est rogare quid populus suffra-

giis suis aut iubeat, aut vetet. Concionem autem habere, est verba facere ad populum, sine ulla rogatione.

Cócion
habere.

DE SENATORVM ORIGINE. CAP. I.

Senatorum originem à Romulo institutam esse, nemo ambigit, quippe qui viris patrens & conditor, cum iam nouam ciuitatē viribus & robore iuuenū affatim à se munitam cerneret, haud minoris momenti fore ratus, si eandem consilii ope fulcisset, ex primoribus patrum, qui tunc aderāt ciuibus, centum numero elegit, quos ob honorem patres, ob atate senatores appellauit: vt apud Lacedemonios senes appellari eos, qui summum quendā magistratū gerūt, C. ait. Qui vero ex his primoribus centū patribus geniti sunt, patricii nuucupati sunt. Hūc ordinem mox Tullus Hostilius expleuit, Alba à se diruta, Albanisque in urbem inductis Tum Tullios, Seruilios, Quintios, Geganios, Clodiosque senatores accepit. Exactis autē regibus, Brutus consul, exaustum bonis viris senatum intuens primores equestris ordinis adscribi in senatores operā dedit, illosque cōscriptos patres appellauit: ex que tempore patrum conscriptorū appellatio locum habere instituit. Patres hos quidē senatores adeo seper totius reip. summa innixa est, vt ne reges, quidem, cōsules, aut dictatores, aut alius quispiam magistratus,

Patres
Senatores

ali
bēt Cice
Patricii

Patres c
scripti.

inconulto fenatu quippiam moliretur, adeo vt
 cum Tarquinius Superbus pleraque præter ses
 natus auctoritatem decerneret, tum demum as
 misso regio nomine, tyrannus appellaretur. Ses
 natores vero triplicis ordinis fuisse reperi, alii es
 nim patricii, alii pedarii, nonnulli vero conscri
 pti appellabantur. Patricii sunt hi maxime, qui
 centum illis patribus à Romulo lectis geniti sūt.
 Conscripti vero fenatores, hi qui regum, consu
 lum, censorum ve decreto in fenatum lecti sūt.
 Pedarios autem fenatores, variis rationibus ap
 peltatos inuenio. Alii enim quod hi non habe
 rent sententiæ dictionem in fenatu, sed in alio
 rum sententiis pedibus irent, dictos pedarios pu
 tant. Alii, quod essent plerique, qui magistratus
 curules adepti, sella curuli in fenatum veheren
 tur. qui vero pedibus iter facerent, pedarii nos
 minabantur. M. autem Varro equites quosdam
 esse ait, quibus amplioribus magistratibus fun
 ctis, nondum tamen à censoribus in fenatores
 lectis, non esset ius dicendæ in fenatu sententiæ
 cum tamen in fenatum venire liceret, sed quas
 sententias principes dixerant, in eas descendebant.
 De ordine vero ac ratione consulendi fen
 natus, quæ hucusque reperi, ea potissimum ad
 ducã. Aliquando enim primo rogari mos fuit
 qui princeps in fenatu à Censoribus positus fue
 rat, nonnunquã vero vt essent, hi prius rogarẽtur
 qui Cõsules designati essent, institutum est. Cĩ
 cero autem in eo libro quem inscripsit Catonẽ
 maiorem de senectute, tantum aliquando fenat

tricii.

scripti.

darii.

 i
 s
 rdo con
 endi se
 tus.

Et uti honoris tributum scribit quod ut quisque
 natu grandior esset, ita prior in senatu senten-
 tiam rogaretur. Vsu tandem introductū esse di-
 citur, ut quem consul ipse rogasset, is prior ex
 sententia verba faceret: alium tamen quam cō-
 sulare virum rogari fas fuisse negant. Ex qua
 sanè consuetudine C. Iulius Cæsar in eo consu-
 latu quē gessit cum M. Bibulo, treis duntaxat vi-
 ros extra ordinem rogasse dicitur, M. Crassum
 Cn. Pompeium, & M. Catonem. Post M. Crassum
 Cn. Pōpeium ubi filiā sibi in matrimonio
 collocavit, rogare primū cœpit, Cum vero M.
 Catonē rogaret, atque idem cum cōsulebatur
 de repub. nimis forte diceret, lōgioreque proin-
 de oratione vteretur qua omne tere tēpus quod
 est habendum senatui, tereret, Cæsar viatorem
 vocavit, M. que Catonem, quoniā finem non
 faceret, prehendi loquentem, & in carcerem
 trahi iussit. Catonem cum imperio pareret, ses-
 natus consurrexit, & ad carcerem prosequēbā-
 tur. Cuius rei quasi invidia motus Cæsar desti-
 tit, atque èmitti iussit. De more autem habēdi
 senatus M. Varro rogatu Pompeii librū edidit
 cū ille primū cōsul cum M. Crasso fuisset desi-
 gnatus, Creditur quia foris militiā que ad eam
 atatem occupatū velle ciuilib cōsuetudinis cuius
 ex pers erat fieri peritior. Sed cum librū in ipsa
 Varronis atate periisse, idem ipse in epistola
 ad Opianicū scripsit. Qua in epistola multa scri-
 bere Varronem id genus Aulus Gell. in com-
 mentariis noctium Atticarum refert. Primum

Varronis
 liber de
 more ha-
 bendi se-
 natum.

Gel. libro
 xiiii. c. vi

ibi scriptum fuisse, per quas personas haberi senatum liceret, nominat dictatorem, consulem, praetorem, tr. pl. interregem, praefectum urbi, neque ullis aliis ius fuisse senatum frequentem fieri iubere asserit. Addit deinde extraordinario iure tribunos militares, qui pro consulibus essent. Item decemuiros, quibus imperium consulare tum esset. Item triumuiros reipu. constituendae causa creatos, consulendi senatum ius habuisse. De praefecto urbi Latinorum, utrum senatum habere liceret, non satis conuenire ait, qui licere negauit, quod ne ille quidem senator sit: proinde ius dicendae in senatu sententiae non habeat, in rationem adducunt, eaque aetate, quae nondum senatoria sit, creati. M. autem Varro, & Atteius Capito, ius esse praefecto urbi, senatus habendi aiunt, quandoquidem & tr. pl. quanquam non essent senatores, ante Accinium plebiscitum ius senatus habendi esset. Scripserat etiam de intercessionibus, illis videlicet ius intercedendi fuisse, qui vel ea potestate, vel maiori fuissent, iis qui senatusconsultum, aut plebiscitum, vel aliud decretum rogarent. De loco habendi senatus, aut senatusconsulti rogandi, nisi in locis per augures constitutis, quae templa appellabant, haberi rogariue posse negabant. Unde & in curia Hostilia, in Pompeia, & post in Iulia, cum profana essent loca, templa per augures sunt constituta, ut in iis senatusconsulta more maiorum iusta fieri possent. De tempore vero habendi senatus, ita disserit. Ante exortum, inquit, solem

Atiniū
ias.

ocus se
atus ha
endi.

ēptus ha
edi sena
is.

aut post eius occasum, senatusconsultum irritū
 esse, opus etiam cēsorū fuisse per quos & quo
 tempore factum esset senatuscōsultum. De *Senato*
 tate autem senatoria etiam adolescētibus sena
 atorū senatum ingredi licuisse, veterū monu
 menta legentibus apparet. Quo minus vero tā
 dem in senatum illi aetati venire liceret, Papy
 rii prætextati factum in causa fuit, vt Valerius
 Maximus scriptum reliquit. Tunc igitur consti
 tutum ne cui paucioribus. xx. & quinque annis
 nato senatum ingredi liceret, vt est apud Plus
 tarchum in vita Magni Pompeii. Itē apud ius
 ciuile Romanorum, quo nos etiam hoc tempo
 re vtimur, facile conspici licet. Qui vero se
 natū habiturus esset, auspiciari primo, atque im
 molare hostiam debere, idē Varro cēsebat. Do
 cuit & de diuinis rebus, prius quā de huma
 nis ad senatum esse referendum. Item senatus
 cons. duobus modis fieri, aut per discessionem,
 si consentiretur: aut si res dubia esset, per singu
 lorum sententiam. De pignore quoque capiēdo
 de multa irrogāda senatori, qui quo tempore in
 senatum venire debuit, non interfuerit. Quan
 tum vero ad senatorum familiam pertinet, *Senatori*
 natoriarum personarum appellatione, & vxorū *personæ*
 res contineri decretum est. Adoptiuos autem si *in pand*
 lios, et si ante quā patres in senatū essent ducti *lib. i. tit.*
 sese in adoptionem dedisset, senatores esse pla
 ribus hæ
 cuit. Si quis autē ex pa
 riciorum ordine plebeio
 homini se in adoptionem dediderit, patricium
 tamen manere cautum est: quam legem ea tem
 traduntur

FENESTELLA

pestate nullam fuisse arbitror, cum P. Clodius
 vir patricius, quo tempore tribunitia potestate
 fungeretur. qua aduersum Cic. factione utere-
 tur, plebeio homini se adoptandum præbuit.
 Contra senatorum filiarum, nisi quæ senatoris ho-
 minibus nupti traditæ essent, clarissimarum fœ-
 minarum nomine non continerentur. Senato-
 ris vero filium à patre emancipatum, etsi filii no-
 men iure ciuili amittit, senatoriam tamen reti-
 nere dignitatem creditur. Posthumi autem, quæ
 uis post patris mortem nascuntur, senatorii ta-
 men homines appellabatur: eum vero qui post-
 quam pater senatu motus est, concipitur, & na-
 scitur, non esse senatoris filium Proculus & Pe-
 gasmus opinabantur. Si quis vero ante conceptus
 fuerit, quam eius pater senatu moueretur, non
 nocebit filio casus patris, quo minus senatoris
 filius censeretur: sed si pater antequam conceperet
 filium, senatoriam dignitatē amiserit, ac de-
 inde decesserit, filii autem in aui potestate sena-
 toris reciderent, etsi non quasi senatore patre na-
 ti videantur, senatorii tamen esse censebantur
 Mulieres autem senatoribus primo, deinde in-
 ferioris sortis hominibus matrimonio collora-
 tæ, clarissimarum ordinis non sunt. Itaque im-
 petrare pleræque à principibus solent, ut nuptiæ
 iterum inferioribus uiris, in senatoria nihilo-
 minus maneant dignitate, ut dicitur diuū Augu-
 stum Iuliam Mameæ consobrinæ suæ indulgisse
 Senatores vero senatorio ordine amotos, quæ-
 uis capite non minuatur, & ciuilitatē retineat,

iudicare tamē ac testimonium dicere prohibet
lex Julia repetundarum.

DE TRIBVNIS CĒLERVM

equitum.

CAP. II.

Tribunos Celerum equitum primus Ro-
mulus creasse fertur, cum tres equitum
centurias, quarum opera in omni reipub.
discrimine vteretur, adscripsit. Eas cēturias, Ra-
mnensium, Tatiensium, Lucerum appellavit:
Ramnensium à Romulo, Tatientium à Tatio
Lucerū vero denominatio, vt Liviū placet, in-
certa est. Quos autē tertios his praefecit viros,
quos ex tribus elegit tribubus. tribunos nomi-
navit. Fuisse autē numero tercentos ait equites,
eo quòd singulis curiis, quæ triginta erant decē
adsciuerit. Quòd vero celeriter accurrere eos vo-
luit, siquando respub. illorū opera indigeret, ap-
pellari Celeres voluit. Sunt etiam qui à Celere
quodam, qui primus iis ordinibus à Romulo
praefectus fuerit, Remi interfectore, hoc nomē
inditum esse opinentur, vt Ovidius in libro Fa-
storum significare intelligitur.

Ouid. lo-
cus li. iiii
Fast.

DE QVAESTRIBS. CAP. III.

Quaestoribus creādis origo vetustissima
est, & ante omnes pene magistratus insti-
tuti sunt. Gratianus autē in eo libro quē
de tēporibus scripsit, ipsum etiā Romulū & Nu-
mā, duos habuisse quaestores, quos nō sua voce,

c ii

FENESTELLA

sed populi suffragio creatos, scriptum reliquit, Cæterum vt Romulum quæstos habuisse nõ vsquequaque notũ est, ita Tullũ Hostiliũ regẽ quæstos habuisse constare nequit. Quod vero publice querendæ pecuniæ præpositi essent, appellatos aiunt. Quæstorum vero ararii, & vrbanæ pecuniæ curam agere, prouincias partim exigedis vectigalibus sortiri, plerique t vt Gratianus dixit]epitolis in senatu legendis occupari.

Candidati principis. Nõ nõquã autem maleficia conquirere quæstoribus negotio traditũ est: ex quorum exercedis quæstionibus, quæstos dictos fuisse, Mar. Varro opinari videtur. Quæstos vt tere oẽs reliquos magistratus tam plebeios quã patricios promiscue creati obtinuit: quæ potestas quoniam minoribus adscribitur, neque prehensionẽ, neque vocationem habet. Et quemadmodum priuati in ius ad prætorem vocari solent, eadem gerendorum honorũ, dicendæque in senatu sententiæ initium fuisse perhibetur. Etiam quia de capite ciuis Romani iniussu populi non erat permissum consulis dicere, propterea quæstos constituebantur à populo, qui in capitalibus præessent rebus. In appellabatur quæstos parricidii, quorũ & meminit lex duodecim tabularum.

quæsto:
parricidii.

DE INTERREGIA POTES-
tate. CAP. IIII.

Romulo ergo humanis iam rebus subdũcto, fluctuantibus patrum animis,

quo pacto rempublicam procurarent, quem in demortui regis locum suffecturi, aut quo tandē pacto essent, ne noua multitudo sine rege ac duce passim vagaretur ac vicinorum tandem iristatis animis, urbem rectore vacuam vis aliqua externa adoriretur: difficultati rerum consulere rati, cētum patres, decem decuriis factis, singulos ex singulis legunt, qui summæ rerum præessent. Ex iis vnum qui insignibus imperii & fascibus esset, decernunt. Quinque dierū spatio finiebatur imperium: eōq; pacto vicissim inter se fortiebantur, dum orbe exacto annus circumageretur. Sed huius imperiis cum iam pertæsum videretur, ac plebs pro vno rege, centum sortitu esse quereretur, audirētque ea moueri patres, qui vel imperium posciturū esse videbātur, per speciem beneficii vltro offerendum rati, summam potestatem populo permittunt, statuuntque ne plus iuris ac potestatis futuro regi permetterēt, quàm apud se retinerent, simul decernūt, quem populus ipse regē iussisset, ita demum ratus haberetur, si patres authores extitissent. Tum interrex concione aduocata, quod bonum, faustū, felixque sit, inquit, Quirites regem create: si dignū, qui secūdus à Romulo sit creaueritis, patres authores fiēt: atque ea cōditione reges creabant, apud quem summa rerum erat. Dum regia potestas vacans erat, interrex appellabatur. Apud minores vero Romanorum cum reipub. causa abesset consules, neque habēdis comitiis interesse possent, siue vitio cōsules creati essēt,

Decur
patrum
Ex Lit

Interre

FENESTELLA

si dictatorem comitorum causa dici nō placuisset, res ad interregem deducebatur, ac perinterregem consularia comitia habebantur.

DE DVVMVIRIS CAPITALIBUS, cap. v.

SI diuuiratus capitalis repetere originem volueris, vsque à Tullii Hostilii regis temporibus erit repetenda. Is enim bellum cū Albanis gesturus, copias iam è campis in aciem eduxerat. Tum Metius Suffetius Albanorum dux, regem Romanorum ad colloquium vocauit: qui vbi in conspectu venerunt, diu de conditionibus pacis inter eos agitatum est, hāc tandem conditionem inierunt. Erant in exercitu Albano tergemini fratres, qui Curiatii appellabantur, vt hi cum tergeminis Oratiis Romanis ferro dimicarent: vtrius exercitus virtutes essent, is populus cum bona pace alteri imperaret. Armati ergo hinc Oratii, illinc Curiatii, in campum prodeunt, diu vario Marte pugnant, ad extremum tres Curiatii, atque ii quidem omnes faucii, duos ex Oratiis obruncant, tertio integro relicto. Iuuenis ergo integer corporis animique viribus, ne si stando tutari ictus non posset, ambire campum instituit: ex Curiatiis, qui validior erat, metu exanimatum fugere ratus, persequi illum agrelitet, pergit. Oratius vbi alterum longè ab alijs esse cernit, Curiatium aggreditur, parūque validum facile obrunca. Accurrentem

fratri ferre auxilium, primo illo etiam infirmior-
 rem, & vix sustinentem arma, facilius occidit:
 Tertium graui vulnere, metúque grauiore, mi-
 nore negocio cōfodit. Iuueni ergo Oratio om-
 nium consensu gloriosissimus triumphus decer-
 nitur. Triumphanti ergo cum omne genus ho-
 minum, tum Oratia soror venit obuiam. Hæc
 Oratia alteri ex Curiatis forte desponsata fue-
 rat: quæ vbi conspexit occisi nuper à fratre viri
 pēdentes ab hasta exuias, lamētis & fœmineo
 eiulatu complebat omnia: cuius rei indignatiōe
 sororem interfecit, ratus publicam latitiam tur-
 baste. Triumpho ergo actō, Oratius ad regē tra-
 hitur, in carcerem seruandus traditur: ergo om-
 nium sententia Oratium damnat capite, sed res-
 cens tam insignis facti memoria permultum fa-
 uoris à rege ipso sibi vindicat. Dilationem er-
 go iudicii rex quæritans, tum primum duos vi-
 ros creat, quæstionem iudicii ab se ad illos reii-
 cit. quid plura? duumviri plectendum capite Or-
 ratium pronunciant: sed Oratius ab illa senten-
 tia populum appellat. res ad populi iudicium re-
 iicitur, Tum vero senis, orbique trium libero-
 rum parentis lachrymis, & pro concione ora-
 tionibus acta, insignis actæ rei recenter memo-
 ria reum iuuenem populus absoluit. Tum er-
 go duumviris capitalibus initium esse cœpit,
 vnus tamen & argumento triumviri collegæ & aug:
 facti sunt. Quod vero capitalibus quæstionibus to-
 præessent, & carceris rerum capitalium agerent
 custodiam, capitales appellati sunt: cuius etiam

FENESTELLA

magistratus in damnatione. C. Manilii Capito-
lini opera vsum pop. Ro. Liuius meminit. Eoꝝ
rundem interuentu triumuirorum, in eos qui
cum L. Catilina coniurauerant, animaduersum
est, vt meminit Sallustius.

DE PRAEFECTO VRBIS. CAP. VI.

DE praefecto vrbis nusquā antea quicquā
reperitur, quam de Sp. Lucretii patris
Lucretiae praefectura: non tamē alios re-
ges praeter Tarquiniū Superbum, praefectos vr-
bi creare potuisse negauerim. Quo sese res ver-
tāt, cū regibus proficisci opus foret, penes praefec-
tum vrbis summa rerum relinquebatur. Vbi
autem imperium propagatum est, totius Italiae
iurisdīctio ad praefectū vrbis delata est. Omnia
enim crimina quae per totam Italiam admitte-
bātur, vt epistola diui Seueri ad Fabium Cylio-
nem cautum est, praefectus vrbis sibi vindicat.

In initio vero eius epistolae ita scriptū est. Cū
vrbem nostram fidei tuae commiserimus, quic-
quid intra vrbem admittitur, ad praefectū vrbis
videtur pertinere. Sed & si quid intra cētesimū
lapidem admissum sit, praefecti vrbis ad cogni-
tionem pertinet. Si vltra centesimum lapidem
admissum fuerit, vrbis praefecti notio non erit.
Audiet seruos qui ad statuam confugerint, aut
qui de dominis conquerantur, quod de suo pec-
culio empti, non manumittantur. Audiet domi-
nos egentes, & qui se agros esse dicant, deside-
retque sibi à libertis suffragium impendi. Rele-

dem se
ad ver-
m pro-
a in pā.
i offic.
s cf. vr-

gandi etiã, deportandique in insulam, potestati præfectus huiusmodi obtinet. Si quis autẽ seruũ suum in vxorem suam adulterium cõmisisse asserit, apud præfectũ vrbis erit audiendus. Neq; est alienum ab eius potestate, vt corã ipso interdicatur quod vi aut clãm exercetur. Solent item ad præfectum vrbis tutores curatorẽsque remitti, qui male in tutela curãque versati fuerãt, qui que grauiore animaduersione quã vt suspectorum crimen incurrant, indigẽt, seu quos probari possit, datis nũmis tutelam occupasse, seu accepta mercede operã dedisse quo minus idoneus tutor assignaretur alicui, vel cõsulto circa edendum patrimonium eius quantitatem minuisse, siue euidenti fraude pupilli bona alienasse. Id quoque iniunctum est huic magistratui à diuo Seuero, vt mancipia tueatur, ne prostituantur. Curare præterea præfectus debet, vt nummularii probe se agant circa suã professionis negocia obeunda, temperetque ab iis quæ leges non admittunt. Si autem patronus se à suo liberto aut docuerit, aut contumeliosum sibi libertum queratur, siue se conuitium ab eo passum, liberosve suos, vel vxorem, aut quid simile obiectũ fuerit, præfectus vrbis adiri solet: & pro modo querelæ corrigere eum, aut comminari, aut fustibus castigare, aut vltius procedere in pœnã solet. Quod si delatum se à liberto, aut contra se cum inimicis conspirasse doceat: etiam in re tali præfectus in eum pœnam constituet. Cura etiam rei macellariæ omnis, vt iusto precio ve

neat, ad officium præfecti pertinet: & ideo forum boarium, suarum, piscarium, & olitorium ad eundem præfectum pertinet. Ad tuendam quoque populorum quietem, dispositos stationarios milites habere debet, curareque ut sibi quod ibique agitur, per delatores denunciatur. Postest etiam urbi interdicare negotiatione professionibus, aduocationibus, & foro ad tempus & in perpetuum. Sed cum multo tempore præfectus urbi creatus fuerit, demum illius ditione delata ad prætorem, translata Latinarum feriarum, duntaxat creari coëptus est. Et cum cæterorum omnium magistratuum fora quiescerent, soli præfecto urbi Latinorum subiacerent, ne quis alteram magistratuum speciem arbitraretur. Pleaque quæ ad præfecti ditionem pertinere videbantur, de industria omissa sunt.

DE CONSULIBVS. CAP. VII.

Consularem potestatem regiarum potestatis exemplo accersitam fuisse, vetustatis monumenta declarant. Exactis enim regibus duo viri creati sunt, quibus præterquam quod annum imperium datum est, nihil aliud immutatum est. Itaque lictores & trabeam, ceteraque regum insignia tenuere. Quod consulerem rempublicam deberet, consules appellauerunt. Iniunctumque, ut omnium quæ erant republica fore arbitrabantur, diligenter curam agerent. Primi consules post exactos reges fuerunt L.

Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. Brutus cum collega egit, vt penes alterum dū taxat fasces forent: ne si penes vtrunque populus conspexisset, duplicatum terrorem ex vno ad duos reges quereretur. x i i. erant numero lictores, qui cum fascibus virgarum securimque consulum præferebant. Quem numerum licitorum collegisse Romulum ferunt, eo quod xii. vultures in Aventino monte, cum auguriis cum fratre contenderet, inspexit. Nonnullis autem atque idoneis authoribus, hoc vt pleraque alia, scilicet apparitores. fellam curulem, togam & prætextam ab Ethruscis finitimis populis adsciuisse verisimilius videtur. Ethruscos enim cum duodecim populis constarent, rege communiter creato, vnum licitorem regi singulos exhibuisse, Lictores autem à ligando dictos existimant: quod quem consules prehendi ligarique iussissent, præsto essent adprehendum, & venientes consulibus obuiam, de equo descendere iuberent. Iunio autem Bruto altero ex primis consulibus in bello extincto, cum solus P. Val. in consulatu remansisset [Hic enim in Tarquinii Collatini locum susceptus erat, quod ille ob iniustum Tarquiniorum genus se consulatu abdicare compulsus esset] vt sunt mutabiles vulgi animi, in ipsum non inuidia modo, sed suspicio etiam cum atroci crimine oborta est. & cum consul aduocata concione se expurgasset, author esse instituit ferendæ legis, vt aduersus omnes magistratus esset

Lictore
vnde.

FENESTELLA

prouocatio. Tum vero consularis auctoritas, re-
 giæ potestatis longe inferior esse cœpit: ac li-
 bertatis iacta femina mirum in modum conuas-
 luisse visa sunt. Consules nisi à patribus creati,
 quòd apud alios auspicia nõ essent, religionem
 fore aliquãdo creditum est. Prostrigato tandem
 Gallico bello, eo scilicet quo T. Manilius Tor-
 quatus torque hosti Gallo, quem singulari cer-
 tamine occiderat, detractò, Torquati cognomẽ
 sibi posterisque suis clarissimum dedit, assiduus
 tribunitiis seditionibus victi, alterum ex plebe
 consulem creandum concessere. Primus autem
 de plebe consul L. Sequacius creatus est: & cum
 antea tribunos militum, qui pro consulibus es-
 sent, ex suo quoque ordine creati plebs obtinuis-
 set, sæpenumero creationi tribunorum, consula-
 ris potestatis intermisso occurrit: adeo vt duos
 bus aliquando, nonnunquam pluribus, sæpe et-
 iam paucioribus annis consulare imperium va-
 cauerit. De constitutione vero consularis po-
 testatis, id vulgo compertum est: habitis scilicet
 per consules, siue alterum duorum, siue per
 interregem aut dictatorem comitiis, quæ tri-
 buum, centuriarumque conuentu ac suffragiis
 constant, & in campum Martium accitis, qui
 consulatum peturi erant, in campum descen-
 dunt: atque eo quòd tunc candidis vestibus in-
 duti sunt, Candidati vocantur. in quẽ igitur po-
 puli suffragia, consularibus habitis comitiis, suf-
 fragiisque rite peractis, concurrebant, is erat cõ-
 sul designatus. Sed quoniam de comitiis habuit

Torquati
 cognomẽ
 m.

candidas

mus mentionem, non incongruum est, hic nō
 nihil ex iis quæ ad nos vsque peruenerunt, ad
 scribere. Comitiorum enim alia calata, alia tri Comitio
 buta nūcupantur. Calata vero dicta, quòd per li rum diu
 ctorem curiatim calari, id est, vocari solebat. Ea fitas.
 vero in cēturiata & curiata diuiduntur. Curciata
 ex curis, quæ tringinta numero erāt, & òne ge
 nus ciuium continebant, per curiatum lictorem
 vocabantur. Centuriata vero per cornicinē ex
 censu & ætate accersebantur. Tributa vero ex
 omnibus regionibus vrbis, ac tribubus vt res
 or]nuncupata constabant. Centuriata autē fieri
 intra pomœrium nefas erat, quia exercitui [vt
 ferunt] nisi extra urbem imperari ius non sit.
 Propterea Centuriata in campo Martio habes
 ri, quod exercitui imperari præsidii causa fos
 litum sit. Illud præterea necessarium consula
 tum petentibus, vt per seiplos comitiis interes
 sent, per alios petendi facultas nullo pacto des
 cernebatur. Quinetiam perscribendis cæteris
 magistrantibus obseruatum video. Eam præter
 ea potestatem, de qua agimus, & filii familias,
 & sui iuris constituti consequuntur, seque ipsos
 apud se sua autoritate emancipandi facultas
 est. Tandem etiam institutum, vt qui cō

fules fierent. ipso iure sine eman

cipatione à patriæ potes

tatis vincus

lo libera

rentur.

FENESTELLA

DE DICTATORE. cap. VIII.

Dictatorem Albanos prius quàm Romanos habuisse, quippe qui Metiũ Sufferium habuerunt. testis est Tit. Liuius. Apud Romanos vero primus distator factus est T. Largius primum consul, quo anno, quibusve consulibus, nõ satis cõstat. Illud vero liquet, Latino Sabinoque bello impendẽte, quaz draginta ve populis in Romanos cõiuratis, cõcitare. Mamilio Octauio Tusculano, Tarquinii superbi genero, qui cum penes exulabat, distatorẽ Romz creari instituisse. Ea summa quidẽ potestas apud Romanos fuit: à qua nec prouocandi ius fuisse, & animaduertum in caput cuiusque ciuis Romani. totiusque reip. summã ditionem penes ipsum habuisse, veterum scripta testantur. Lictores, & vniuersa regum insignia dictatori attribueret: quia autem iummum ei in populum ius summaque potestas fuit, magister populi cognominatus est: ex quo factum, vt qui potestatem aliquam de publico haberet, vt pote quod à suprema dictaturz potestate ortu duceret, magistratus, velut à candido candidatus vocaretur. Dictator autem nullo alio pacto creari consuevit. quàm cum vis aliqua maior de improviso oborta, ingentem vbi cladem ministrari videretur. prius non nisi è patribus, velut pleraque alia, Dictatore legi fas fuit. tandem vt cætera quoque id ipsum imminutum est. Belo enim quod Populus Romanus cum Faliscis

mani
o alias.

agister.

gestit, Tarquinesibusque, primus de plebe dictator creatus est C. Marius Rutilus, qui & ipse magistrum equitum etiam de plebe hominem & L. Plautium dixit. Hunc magistratum, quoniam C. niam quam amplissimus esset, non nisi sex mensibus retinere licuit: quod vero futuros dictatores magistratus solitus sit, appellatum esse dictatorem M. Varro ait. Huius etiam prae-textu magistratus L. Sylla, ac deinde Julius Caesar rempublicam oppressere, tyrannidis inuisum atque infame nomen euitare cupientes. De dictatore ergo, quantum per veterum disquisitionem licuit, diximus.

DE MAGISTRO EQUITUM. cap. IX.

Quae Vales tribuni Celerum apud reges, tales ferme apud dictatores magistri equitum fuere, & ut dictatori ius summum in populum fuit, ita in omnes milites & accensos magistro equitum fuisse, traditum est. Primus magister equitum Sp. Cassius fuit, à T. Latio primo dictatore creatus. Id demum officium magistris equitum apud dictatores, quod tandem praefecto praetorio apud Caesarem.

Praefectum praetorium

DE TRIBUNO PLEBIS. cap. X.

Tri-
bun-
is
ple-
bis
cre-
and-
is
ini-
tium
fuit
se-
ces-
sio
ple-
bis
à
pa-
tri-
bus
in
mon-
tem
Sa-
cru-
m
facta.
Tra-
ns-
act-
o
eni-
m
bel-
lo,
hinc
Vol-
scor-
um,
illinc
Equo-
rum
atque
Sabi-
norum,

FENESTELLA

cum ex promissis patrum ferendæ legis de libera
 rapda à nexibus foceratorum plebe, spes quibusdam
 certis iudiciis versaretur, quæ tum quædam ac nimia
 lunoie protrahi videretur a patribus, M. Valerio dictatore
 creato: qui ad populares seditiones comprimendas, ingensque
 gerendum bellum mitteretur: cūque pro plebe ad ferendam
 legem intercedere cœpisset, & se & plebem frustrari videret,
 magistratu se abdicauisset, accederetque ad indignationem
 plebis, quod patres plebis animos à seditionibus auertere
 rati, sub prætextu sacramenti cōsulibus præstiti, nouo bello
 cogere ad militadū adnitebantur. Plebs permoleste id
 ferens, in montem Sacrum, qui est trans Anienem, tertio
 ab vrbe miliario, secessit. Quod cum ingentem trepidationem
 incussisset patribus [quonam enim modo urbem omnium
 militum robore exhaustam, si qua vis belli aliqua ex
 parte irrepisset, tutari rempub. facultas dabatur.]
 Menenium Agrippam summæ ea tempestate authoritatis
 virum plebi charum pariter ac patribus, legatū ad cōponendam
 popularum seditionem decernunt: qui graui vsus oratione,
 in qua apologū de cōspiratione membrorum contra ventrē
 induxit quemadmodum ventri ea conspiratio cladem attulerit,
 vsque eo deleniuit plebis animos, vt illius opera pacem
 cum patribus inuenerit. In cuius pactione fœderis, conuenit,
 vt plebeios in vrbe magistratus obtinerent. Duos ergo tribunos
 tū habere plebs cœpit, A. Vir. T. Vetustio

consulibus. Alia rursus secessione tres additi Ap-
 pio Claudio, & C. Quintio consulibus. Mox
 quinque item alii, consulibus M. Oratio Puluil-
 lo, & Q. Minutio. Hoc pacto decem tribunis in
 plebem Romanam fuit iurisdictio. Tribunorū
 vero tanta creuit authoritas, vt quicquid sena-
 tus decreuisset, ita demū ratum haberetur, si tri-
 buni approbassent. Stabāt ergo in vestibulo cu-
 riæ vbi habebatur senatus [templū enim ingre-
 di non licebat] & quæcunque senator es decre-
 uissent, tribunis animaduertenda perferebātur:
 vt si pro repub. fore viderentur, approbarēt: cæ-
 tera ad arbitrium reiicerent, tanquam senatus
 consulta approbassent. T. literam in tergo adii T, litera
 ciebant, haud alio pacto rata iudicatum iri. Sed
 de tribunitia potestate, si latius & patere vobis & Face-
 bis voluerimus, Labeonis Antistii iuris peritissimi verba.
 mi constat sententia: cuius verba, quemadmo-
 dū apud Aul. Gel. scripta reperi, ita ipse scripsit. Aul. Gel.
 In quadam, inquit, epistola Artei Capitonis lci i li. xiiii. ca-
 ptum legimus, Labeonem Antistium legum atq; xii.
 que morum pop. Ro. iurisque ciuilibus doctum ap-
 prime fuisse: sed agitabat, inquit, hominē liber-
 tas quædam nimia, & vecors vsque eo, vt diuo
 Augusto principe, & repub. obtinente, ratum
 tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustū,
 sanctūque esse in Romanis antiquitatibus inue-
 nisset. Ac deinde narrat, quod idem ipse Labeo
 per viatorem à tribuno plebis vocatus, respon-
 derit. Iussit enim ei qui missus erat, ad tribunos
 plebis redire, eisque dicere, ius eos non habere,

FENESTELLA

neque se, neque alium vocandi, cum moribus maiorum, tribuni plebis prehensionē haberent, vocationem non haberent. Possē igitur eos venire, & prehendi se iubere, sed vocandi absentē ius non habere. Idque etiam apud Varronem in lib. rerum humanarum scriptum asserit Aul. Gel. Qui sane Varro cum triumuir esset, asserit se à tribuno plebis non vocatum fuisse, cum tribunus plebis esset, neminem vocari iussisse. Maximæ vero partes tribunorum in intercessionibus extiterunt id quidem est vim à cæteris magistratibus prohibere fieri; at minores in legibus ad populum ferendis, quæ plebiscita appellantur. In quibus sane rogandis, patrum interesse nulli admodum ius fuit. Quinetiam in prouinciis proconsularibus assignandis, vt idem apud Plutarchum in vita M. Catonis maxime in tribunatu P. Clodii. Licet istud etiam obseruatum est inter tribunos, si cæteri omnes vnā rem probassent, vnus vero id prohibuisset, plus cæteris quidē omnibus in ea prohibitione polleret, & reliquos omnes facile impedire posset.

DE PROCONSULARI POTE

state.

cap. xi.

DE hac quidē potestatis specie, nihil quicquam prius reperi, quā bello à po. Ro. cum Equis infeliciter gesto, maximōq; terrore vrbi illato. Tum enim consul, qui in vrbe remanserat, quò celerius delectū facere posset, proconsulē creauit, qui obsessio collegæ aux

lium afferet. Creatus est igitur proconsul T. Quintius, Albo Posthumio, & Sp. Furio consularibus. Quòd vero pro cōsulibus mitterētur, eorumq; vice functuri essent, procōsules appellati sunt. Iis magistratibus cætera quidem cōsularia insignia concessa sūt, præterquā quòd sex dūtaxat lictoribus vti iniunctum est. Qua tēpestate non ordinaria quidem, sed delegata iurisdictione proconsul[de quo agimus] utebatur: quāuis postea vsu euenit, vt propria huic magistratū iurisdictione competere instituerit. Propagatis enim imperii finibus, complurium & ingētium bellorum administrandorum cura exorta, obseruari coeptum, vt quo quique anno consules fuissent, sequēti proconsules remanerent, & varias prouincias cum imperio sortirentur. De finibus autem proconsularibus, quæ nancissi potui, ea breuiter subiiciam. Potestatem suam procōsul, nisi in ea prouincia quam est sortitus, exercere non potest, quamuis voluntariam vt aiunt iurisdictionem, eam esse authoritatem, manumittere seruos suos apud se volentes, aut se adoptādos dari passim præstare. Contētiosam vero iurisdictionem, præterquam in prouincia tractare non potest, ne quicquam in prouincia negotiorum exoritur, quin ad procōsulis administrationem pertinere soleat. Sin autem fisci causa incidere, melius faciet ad procuratorē Cæsaris & alias deferre. Si vxorem secum in prouinciam duxerit quod nō fecisse decētius putabitur, & ea quæ & Xes deliquerit, in eā ipsam animaduertet. & Obsonis les

i erit, nisi dono missis ut profus abstinere non debet,
 sic in sic in accipiendis modum seruare: valde enim in
 d. quo humanum est a nemine accipere, passim vero vis
 egitur, lissimum, & penitus auarissimum. Ab aliis vero
 de hac rebus dono missis omnino abstinere proconsul
 t translem oportet. Item ad emptionibus omnium rerum,
 pta. praeterquam victus quotidiani causa. Lites vero
 aqua & quae seriosa excusio, animaduersioneque indi
 corru gent, summam tractare ac definire non des
 proxe bet. Quae cognitionem exactionem non deside
 s exenis rant, ut obsequium a liberis & patrimoniis ex
 sim vul hibetur, a liberis summam animaduersa pro
 s iureco nunciare poterit. Parum autem obsequentes pa
 toru les tronis suis libertos, cum verbis paulo atrocioris
 t. bus extereat, tum etiam fustium castigatione
 coerceat, absque iudicio sapietis, ac fori strepitu.
 tu. Non habentibus autem aduocatum ob ino
 piam, seu aduersarii potentiam, vltro exhibeat,
 ac denique vniuersa expediat, quae mero [vt aiunt]
 erum im imperio assignari solent. Id enim significat gla
 rium. dii potestate in facinorosos, seruosque animadu
 uertendi. Sed quoniam negociorum prouinciaz
 lium multitudinem per seipsum obire procons
 sulem difficile est, legatum proconsules habere
 solent, de cuius officio pauca videnda sunt.

DE LEGATIS PROCONSULUM CAP. XII.

Solent proconsules ob rerum gerendarum
 multitudinem, in prouincia legatos statuere,
 qui non propria, sed mandata iurisdic

etione vtuntur : quos prius etiam quàm in prouinciã peruenerint, sibi subsistuerenõ possunt. Si quid autem legato occurrat, cuius rei grauitas exactionem diligentiam exigat, ad proconsulem remittere legatus debet. Neq; enim animaduertendi, coercendi, seu atrociter verberandi legato licentia est. Iudices tamen litigantibus tutores etiã pupillis dare potest: custodiarũque quæ per prouinciam dispositæ sunt in stationibus, proconsul legatam cognitionem commẽdare, nec prius quàm è prouincia proconsul discedat, legatum dimittere consueuit. Et si diem suum obierit in prouincia, proconsul ita demum sibi mãdata negocia exiget, ac si res integra nõ inueniatur. Si vero abesse à prouincia proconsulem fortasse contigerit, causas etiam quæ animaduersionem exigant, delegabit.

In pan. l. legatus ius habet.

DE AEDILIBVS PLEBIS. CAP. XIII.

A Edilitatẽ plebeiam pro vetustissimo magistratu habeo: & vtrum ædiles ante trib. pleb. creari cœperint, ambigo, memor quòd exactis regibus ad secessionẽ plebis in Sacro monte factam, maxima quidem pars populi Romani tanto tempore absque aliquo in re publica magistratu, à quo tueretur, extiterit. Quin apud Lium haud multo post tribunos plebis creatos pestilenti quodam tempore, cum & consul alter obisset, alter vero ægram animã

traheret, apud ædiles plebeios, & consularem, & tribunitiam potestatem, & tandem totius rei publicæ summam recidisse constat. Non quod illos tunc primum creati cœptos appareat, sed quod lōge antea creatos esse potuisse facile sit. Crescentibus autem plebeis opibus, ita vt etiā dictatores ac pontifices de suo quoque corpore præstarent, atque patres multoties à plebe visiti, duos ædiles plebeios à patribus creandos peruiserunt. Nam cum ædilibus ludos faciendos, solennēsque pro ordinibus in concordiam redactis dies in fastis referēdos mandarent, negarentque se id esse facturos ædiles plebis: conclamatum esse à iuuenibus patriciis dicitur, se id honoris deorum immortalium causa libenter acturos, vt ædiles fierēt. quibus cum ab vniuersis gratiæ actæ essent, Senatusconsultum factū est, vt duos viros ex patribus, qui ediles forent, dictator populum rogaret, patres comitiis authores forent. Duo ergo patricii ædiles creati sunt Cn. Quintius Capitolinus, & P. Cornelius Scipio. Sed duos tandem ædiles creatos alios à Iulio Cæsare, qui quoniā frumento præessent, Cereales appellati sunt, apud idoneos inuenio authores: & ediles à sacrarū ediū quæ gerebant cura, appellatos esse. Curules vero ii qui ex patribus creati sunt, quoniam sella curuli veherentur, cognominati sunt. Plebei vero & curules iam adeo manifesto cognomine sūt, vt interpretatione nō egeant nostra. Ludos institueret quauis causa, quibusve in spectaculis fie

Cereales
ædiles.

Curules.

rent, ad ædilium partes pertinet. Id etiam erat
 haud leue ædilitatis munus, vt sua quisque ædi-
 lis factus impensa ludos pro modo patrimo-
 nii ac dignitatis suæ celebrandos procuraret: cu-
 ius instituti M. Cicero in iis libris quos de of-
 ficiis inscripsit, cum de sua & Magni Pompeii
 ædilitate meminit, locuples testis est. Asconius
 autem Pædianus Pompeium ædilem creatum,
 theatrum, quod sua impensa ædificauerat, ma-
 gnificentissimis ludis, in quibus currus cum ele-
 phantis induxerit, dedicasse ait. Id etiam in ar-
 gumentis comœdiarum, quibus nomina ædi-
 lium qui ludis præfuerant, adscripta sunt, faci-
 le est animaduertere. Locorum autem discretio
 & cuiuslibet ordini pro dignitate assignatio, ædi-
 lium muneris est. Valerius Maximus scripsit
 Attilium Seranum, & L. Scribonium ædiles, se-
 natus ac plebis loca secreuisse. Quòd si seruum
 quispiam aut iumentum morbosum aut vitios-
 sum pro integro sanoque venderit, edicto æ-
 dilium emptori succurreretur. Quòd vero cloac-
 e publicæ, & aquæductus, cæteraque ædificia
 lauta, munda, integræque & expedita as-
 seruarentur, ædilium officium est.

Deniq; quicquid rerum vitios-
 sarum pro sincero, fractū
 pro integro vsquā ves-
 nisset, ædilitio edi-
 to redhiberi
 solet.

FENESTELLA

DE DECEMVIRIS LEGVM FERENDARUM CAUSSA creatis. CAP. XIII.

Decemviris summam potestatem ineuntibus, magistratus omnes qui rempublicam agebant, exoluere fas erat: quibus creandis hoc in caussa fuisse perhibetur. Plebe enim quotidianis seditionibus, tum ob creandos de plebe magistratus, tum ad ferendam legem de soluendo à nexibus focneratorum, saepe etià de connubio vt inire liceret plebi cum patribus nōnunquam ob ferendam legem agrariam, diuina simul humanaque omnia miscente, & tãdem communes quasdam leges ferri petente, ne quis esset inuidiæ locus, leges extraneas accersiri placuit, Missi ergo tres Athenas sunt legati, qui in clytas leges Solonis scriptas ferrēt: iura etiam, & mores aliarum ciuitatum noscerent. Ii fuere Sp. Posthumius Albus, A. Manlius, & P. Sulpitius. Camerinus. Legati igitur anno tertio postquam recesserant, leges scriptas referunt: pro quibus sanē censendis, promulgandis, centuriatis comitiis [quod, vt sanctiores essent, fieri oportebat] decemuiros creant, qui suo arbitratu leges promulgarent. Ii fuere Appius Claudius, T. Genutius, P. Sextius, L. Veturius, C. Iulius, Au. Manlius, P. Sulpitius, P. Curiatius, T. Romulius, Sp. Posthumius. Placuitque ne ab horum potestate esset prouocatio. Penes vero alterum vt fors foret, quoad usque omnem numerum peruassissent, certis diebus lectores

iferun=
hac à
mo lib.

forent. Eodem ergo anno decem tabulas edūt, potestatem inspiciendi omnibus faciunt, edicunt, agitent secum omnes, & si quid emendari, suppleri, minui ve opus esse censeant, omnium sententias æquo animo esse audituros. Postquā Decemfatis emendata esse apparuit, decem tabulis scribitas. ptas leges centuriatis comitiis proferunt, ac simul se magistratu abdicant. Cum vero rumor percrebuisset, duabus aliis tabulis ius populi Romani plenum ac absolutum fore, iterum habitis comitiis, alii decemviri subrogati sunt. Tum Appius, cui comitia habere datum fuerat, sese contra ius fasque decemvirum creat. Collegæ fuere M. Cornelius Maluginensis, M. Sergius, L. Minutius, Q. Fabius & Vigilanus, Q. Petius & alius, T. Antonius Merenda, Ceso Dullius, Sp. bulanus, Opius Cornicē, M. Robuleius. Opera precium est audire, quam ii decemviri per spem, ac libidinem dominandi, omnem reipublicæ spæciem Idibus Maiis, quo iniere magistratum, cum duodenis singuli fascibus forum compleverunt. Neque enim ad rem pertinere, demi secures, quando absque prouocatione creati essent, interpretabantur. Decem ergo, regum instar primo conspectu præbuisse ferunt. Incredibile est enim quantum ea res vrbi terrorem iniecerit Neque suus urbem fefellit timor. Primum cum abstinere à patribus cœpissent, in humiliores crudelitatem, libidinemque exercebāt. Hominum, non causarum tot erāt, vt apud eos gratia potius quam æqua vi iudicia haberent.

Domi contrahebant, pronuntiabant in foro. Si
 quis collegam appellasset, ab eo quem appella-
 tē uiros uisset, ita discedebat, ut pœniteret primo decre-
 tyran to non itetisse. Opinio etiam fuit, fœdus clam
 inter eos iureiurando dictum, ne comitia habe-
 rent, perpetuôque decemuiratus possessum se-
 mel obtinerent imperium. Hac conditione iam
 maior anni pars processerat, & duæ tabulæ ad
 decem adiectæ fuerant, nec quicquam aliud sus-
 pereat, nisi ut centuriatis comitiis proferren-
 tur. Hoc peractô cum laberetur annus, nullaq;
 comitorum mentio haberetur, & quamuis an-
 ni factos exactione priuatos plebs obstreperet,
 ac libertatē penitus admissam cōquereretur, eo
 illi nihilo communiore facta, hac petulâtia ab-
 utebantur. Sed hos urbanos strepitus nuncia-
 rum bellum à Sabinis Equisve impendere, pau-
 lulum intercipit. Habito enim delectu decem-
 uiri, armato exercitu, in bellum prodeût. Dum
 bellum vario euētū geritur, App. Claudius de-
 cemuir, qui gerendis rebus urbanis remanse-
 rat, plebeæ virginis, cuius amore deflagrabat,
 p. Clau stuprandæ consiliū capit. Pater eius L. Vir-
 libiui ginius, qui tum honestum ordinem in castris
 exēplū ducebat, Icilio cuidam tribunitio viro puellam
 desponderat. Hanc virginem forma egregiam
 cum Appius prece & precio tentasset pellicere
 parumque sibi succedere cuncta cerneret, anis-
 mum ad crudelitatem superbiamque conuers-
 tit. M. Claudio cliēti negotium dat, ut coram
 se pro tribunali sedente puellam in seruitutem

afferat: omnes cæteros qui in libertatem afferat
 reiecturum promittit . Opportunitatē ergo na-
 ctus M. Claudius libidinis minister, transeun-
 ti per forum puellæ sceleratas manus iniicit,
 seruam suam, seruâque natam appellant, ac ses-
 qui se puellam iubet: cunctantem vi abstractus
 rus esse videbatur. Cum ad clamorem ereptæ,
 nutritisque fidem Quiritum implorantis, mul-
 titudinis concursus factus esset, iamque vi tus-
 ta esse videretur, tum Claudius nihil opus es-
 se tumultu ait: se iure grassari: si non crederēt,
 ad tribunal sequerentur, Cum ad tribunal ven-
 tum est, prætor apud argumenti authorem as-
 git, puellam domi suæ natam, furtō que subtra-
 ctam, in domo Virginii pro filia esse suppositā.
 Interim dominum ancillam sequi, quod ita
 æquitas dicitaret, interloquitur. Composue-
 rat ita se facturum App. Claudius, ne sine causæ
 cognitione pronunciare in seruitutem vide-
 retur. Tunc aduocatis puellæ intercedentibus,
 patrem reipublicæ causâ abesse, iniquum de li-
 beris absentibus agi, cæteraque huiusmodi alle-
 gantibus, Icilius vir, & Numitorius auus super-
 ueniunt, Icilium autem, vt erat vir acer, multa
 intrepide vociferantem, Appius per lictorem
 summoueri iussit. Sed cum ille constâtissimo a-
 nimo resistere pergeret, ac multitudinis cons-
 cursus ingens fieret, Appius, ne exortus tumultus
 nouandi res occasionem faceret, vades de
 virgine in posterum diem in iudicium sistenda
 dari iussit. Interea patrem accersunt nuntii, ad-

uolat in urbem pater: ac prima luce sordidatus,
 filiam solita veste, cum aliquod matronis secum
 in forum ducit. Vociferat opem ferant, lamen-
 tatione & querelis omnia implet. Idem Icilius,
 idem puella ac matronæ faciunt. Aduersus hæc
 omnia Appius obstinato animo tribunal ascē-
 dit, vindicias secūdam seruitutē decernit: quod
 decretum cum ingentem admirationem incus-
 sisset, ac M. Claudius iret ad comprehēdendam
 virginem, tunc pater intentans in Appium ma-
 nus, Icilio, inquit, non tibi Appi filiā meam de-
 spondi. ad nuptias, non ad stuprum educaui. sed
 quæso patrio dolori ignoscas, si quid sum in te
 inuectus vehemētius. Sinas ergo coram virgine
 ne me nutricem percontari, falso pater sim, ut
 re comperta, æquiore hinc animo discedam. Se-
 ductam ergo filiam percontandi prætextu, rap-
 to è tabernaculo lanii cultro, filiam interemit.
 Quid multa? Rei indignitate pariter omnes cō-
 moti, in forum concurrunt. Appius autem ut
 tumultuari cceptum videt, ut vitæ consuleret,
 obuoluto capite effugit. Plebs ergo recuperan-
 dæ libertatis occasionem nacta, arreptis armis,
 duce Virginio in Auentinum secedit. Nec mi-
 nus Icilius in castris militum concitat multitu-
 dinem, plebisque urbanæ extemplo decem tri-
 bunos militares creāt, ingentique cum exercitu
 ad urbem accedunt, alteri se exercitui coniun-
 gunt. Hoc peracto, armata plebs secedere sta-
 tuit. Eo ergo quicumque per atatem, valetudi-
 nemque potuerunt, cum vxoribus, liberisque

peruenire. Iis tantis motibus perculsi decemuir
 ri, senatum frequentem fieri iubent. Rogant
 quid è republica fore censent, edicere. Demum
 cum multa vltro citròque in senatu agitata es-
 sent, ac plerique senatores intrepide decemuir-
 ros oratione castigassent, decē Tarquinius ap-
 pellantes: decemuiri tandem futuros se in pote-
 state patrum affirmarunt, modo sese ab iniuria
 tuerentur: ac simul legatos mittere ad res com-
 ponendas statuunt. Missi ergo legati M. Oraz-
 tius & L. Valerius probatissimæ ætimationis
 viri, de conditione pacis cum plebe agunt. Pe-
 tebat autem plebs inter conditiones pacis, ad
 supplicium decemuiros: quod legati primum cō-
 positis orationibus dissuaserunt plebi. Contenz
 ta igitur plebs fuit, vt sui sibi tribuni restituerē
 tur, & vt cōsueuerant, rediretur ad cōsules. In-
 terim abdicāt se magistratu decemuiri. Comitia
 consulibus, tribunisque creandis habētur. Hoc
 pacto creatis, exactisque decēuiris, ad prioris for-
 mam regiminis reditum est.

Decē
 quini.Decēuir
 exacti.DE PRAEFECTO AN-
 NONÆ. CAP. XV.

Quoniam de potestatibus agitur, ratio etiā
 admonet, vt de praefecto annonæ extra
 ordinem tunc creari solito non nihil ad-
 iiciam. De quo sane magistratu nihil antea re-
 peri, quàm Appio Claudio, & P. Serulio con-
 sulibus, eo quoque anno, quo Tarquinius Su-
 perbus apud Aristodemum tyrannum mortuus

est. Tum inter consules orta contentio dicitur de dedicatione ædis Mercurii: quæ sanè hac cõditione sopita est, quòd vter dedicaret Mercurii ædem, is quidem annonæ præesset. Populus dedicationem dedit M. & Platorio primipilo, non tam ob hominis meritum, quàm ob ignominiam consulum haud probe in magistratu obuersatorum. Cæterum vt hoc apud Liuium non mihi planum vsquequaq; apparet, credo errore scribentium, ita de L. Minutio præfesto annonæ, haud multo tempore post, vsquequaque manifestum est. Huius magistratus difficili tempore, & charitate annonæ, vsus potissimum atq; opera exigebatur. Frumentum vndique coemendum, & si quis vltra proprios vsus possideret, in medium ponendum curabat, aduehi vndique, & aduectum iusto precio venire nitabatur. Cuius ope magistratus egregia Populo Romano penuria laboranti sæpe opera nauata est. Eam potestatem de qua agimus, cum Magnus ille Pompeius ageret, atque è Sicilia cum magna vi frumenti soluere pergeret, ac gubernatores classis non se committendos maxime scruienti pelago dicerent, illam saluberrimam reipublicæ vocem edidisse dicitur. Nauigare enim, inquit, necesse esse, viuere necesse nõ esse. Tantus præterea annonæ huius causa fauor, auctoritasque accessit, vt quæ alio alioqui personæ ad accusationem minus idoneæ essent, hac tamen in causa admitterentur: huiusmodi sunt mulieres infames, & quæ sunt eius generis, quo

alias
ectorio

uii locus
.iiii.

opeii cor
tissimũ
um.

nos etiam utimur. Sed de prefecto annonæ factis dictum est.

DE TRIBVNIS MILITVM, ET
consulari potestate. CAP. XVI.

C Rebris quidem secessionibus plebis à patribus, quibus cōsules de suo quoque corpore creari peteret, externis etiam bellis ingruentibus, plebēque ipsa delectum patinegāte, coacti tandem patres iunt, ut aut ciuibus aut hostibus de victoria concederēt. Ab eorum sententiis, qui tribunos plebis cæde violandos putarent, quos fœdere cum plebe icto, sacrosactos haberēt, primores patrum abhorrebāt per hæc consilia eo res deducta est, ut rogatione Camilli, tribunos militum, qui pro consulibus essent, tam ex plebe, quam ex patribus promiscue creari patres sinerent, de consulibus nihil immutaretur. Tres ergo tribuni consulari potestate qui militares appellarentur, creati sunt, iique cōstituti sunt vario numero. Interdum enim viginti fuerūt, interdum plures, nonnunquā pauciores sed de superioribus tantum tribus hi fuerunt, Au. Sempronius, Atracinus, L. Attilius, & T. Cecilius, patricii omnes. Plebs enim eo duntaxat contenta fuit, quod eius ratio habita esset videretur. Tunc igitur primo à consulibus ad tribunos militares consulari potestate vētum est, M. Genutio, & P. Curiatio consulatu abeuntibus. Penes quem sane magistratum ut ipsum no men indicat eadem quæ apud consules, pos

Apud Licium vnde hæc de sumpta sunt, lege T. Cecilium.

FENESTELLA

testas erat collata, nominibus tantum immutatis, ac plebis ratione habita.

DE CENSORIBVS.   cap. xvii.

Cum ob multa & varia bella, ciuilesq; seditiones, Romæ pluribus annis populus incensus mansisset, neque esset lustrum aliquod de more conditum, neque diffiniri census posset, neve consulibus cum multum bellorum immineret, id negotii operæ precium esset: mentio inita est à senatu, re videlicet operosam, & minime consularem proprio magistratu indigere, cui scribarum ministerium, custodiæque, & tabularum cura, arbitrium, formulæque censendæ subicerentur. Tum duo censores creati sunt, Papyrius, & Sempronius, censuque habendo præfæcti, ab eaque re censores appellati, M. Geganio Macerino, & T. Quintio Capitolino consulibus. Institutumque ut quinquennio is magistratus perduraret: quod tandem tempus ob censuram insolentiam immutatum est, ad annuumque redactum A. Mamertio Aemilio dictatore, Iulio Virgilio, M. Appio consulibus. Mirum quippe dictum est, quanto censuræ initium paruare ortum, incremento adauctum extiterit. Eo quippe peruenit, ut morum, disciplinæque Romanæ senatus, equitumque regimen, decoris dedecorisque discrimen sub eius ditione magistratus, priuatorum ius, publicorumque locorum vectigalia populi Romani reposita essent in senatum allegere, Senatus principem describere, censum agere, lustrum conde-

enforū
uthoritas

re, equos adimere. Quos autem putassent parum dignos, senatu amouere, fecisse fertur C. Fabricius, qui censor, P. Cornelium Ruffinū patricium virum senatu amouit, quòd decem pondo argenti facti pro conuiuio apposuisset. M. autem Cato censor, C. Flamini fratrem senatu eiecit, quòd exoratus à scorto, vt aliq̄ ex iis qui in vinculis erant, [obtinebat enim pro consulari imperio Galliā] securi percuteret, obtemperauit. Quid dicā, quā leuissimis de causis censoriam inurere notam consueuerunt? Nisimis corpulentis militibus, vnguentòq; nitidis equis adeptis, ignominiaq; notatis exercitu dimisere. Equiti Romano nimiū compto, splendidòque, equum strigosum, & vix harētem pellem ossibus habenti, cum obequitantes urbem censores venissent obuiam, percontantibus, vt quid ipse tam ruber & comptus, equus tam macilentus, & squallore obsitus esset: Hic eques Rom. quoniam, inquit, ipse me curo, equum vero Stadius meus seruus. Visum est id parum reuerens respòsum, atque ob id ignominia à censoribus notatus est. Ciuem Rom. qui altius oscitauisset in auditorio censorum, ignominia nota affecerunt. Sed cum id rescissent, non incontinentio, sed valetudine factum esse, illico restituere. Cum celebrationi quorundam sponsaliorum interessent; virūque num vxorem ex animi sui sententia haberet, de more interrogassent, illèq; ex parentibus, non autem ex animi sui sententia se habere respòderet, euestigio la-

FENESTELLA

be ignominia conuulsus est. Magnopere enim
 ab eorum maiestate alienū esse rati sunt, quōd
 in conspectu censoria seueritatis, leuiculus ho-
 mo adeo ridiculose fuisset cachinnatus. Multa
 in hoc genere dici possent, sed omittēda sunt.
 Illud autem non est prætermittendum, quōd
 altero ex censoribus morte subducto, alte-
 rum in demortui locum suffici, religio fuit. Itaque
 que reliquum abdicare se magistratu, ut duo de
 integro censes crearentur, institutum est. Id
 enim huic obseruationi causam dedit, quōd eo
 anno quo Galli Romam ceperunt, altero ex
 censoribus mortuo, alter quidem in demortui
 locum fuerit substitutus. Omen ergo visum est,
 & pro lege perpetuo, ne id amplius fieret, obs-
 seruatum est. Censes vero cum præterquam
 ex patribus creari, aliquādo nefas fuerit: id quos
 que ut cætera immutatum est, atque indifferen-
 ter fieri cœptum. Illud etiam censoribus nego-
 cium datum est, ne in fœnore modus excede-
 retur.

DE TRIUMVIRIS COLONIAE

deducenda. cap. xviii.

A Ricini, atque Ardeates, cum de ambiguo
 agro saepe bello certassent, multis inuicē
 cladibus fessi, Populum tandem Ro. ea de
 re iudicem constituere. Cum ergo utrisque ciui-
 s hanc tati legati oratum causam venissent, concilio
 edit sub populi a magistratibus dato, magna cōtentione
 actum est. Iamque editis testibus, cum tribus vo-

cari, & populum inire suffragiū oporteret, consurgit P. Scaptius de plebe, magno natu. Et si licet, inquit, consules de republica dicere, errare ego populum in hac causa non patiar. Sed cum quasi vanum & delirum reicerent consules, audiendumq; profus negarent, pergentem vociferare publicam causam prodi, per licitorē submoueri iusserunt. Hic ille tribunos appellat. ad eos admissus, tertium & nonagesimum se annum agere inquit: eum agrum de quo duo populi ambigant, tenere memoria fixum, neutrius populi, sed Coriolanorum fuisse, atque eo se tēpore militasse. captis Coriolanis, is ager iure belli Populi Romani factus esset: proinde se magnopere suadere pop. ne inutili pudore causam suam damnaret. Mouit nō tam hominis auctoritas, quam cōmoditas vsusque agri, tantūmq; tribunitia potestas valuit ei, vt cum hac de re latum esset ad populum, lex de agro Pop. Ro. ad iudicando promulgaretur. Id sane factum maxime dehonestauit maiestatem Popu. Rom. multūque apud finitimas ciuitates infamiae dedecorisque contraxit. Quamobrem cum id agre ferre patres, ac non multo post iudicium de Ardeatibus egregie pro auxilio illis aduersus Volscos allato meriti essent, cum tantam infamem iudicii notam profus ex animis delere cuperent, senatusconsultum fecerunt, quoniam ciuitas Ardeatum intestino tumultu ad paucos redacta videretur, coloni eo praesidii causa aduersus Volscos scriberentur. Id cum latum ad

FENESTELLA

populum esset, placuissetque multo plures Rutulos quam Romanos colonos ascribēdos, priusquam is ager qui infami iudicio interceptus erat quā alterius agri gleba assignaretur ut alicui quā omnibus Rutulis eo tādē pacto Ardeates reuersus est. Triumuiros igitur deducendæ colonix creant, Agrippam Menenium, T. Ciuilium Succulum, & M. Ebutium Heluam. nec abnuerim hunc magistratū alias à maioribus Romanorum creati potuisse. Cæterū ab insigniori ratione, & ingenti Pop. Ro. potestate exordiri non piguit. Pertinebat uero ad huius magistratus officium, ut & agros nouis colonis diuideret, urbes designaret, edificare uolētibus areas partirentur, commodis regionibus ciuitatē distingueret, legibus magistratibus sisteret, & ad speciem optimi tabernaculi rempub. effingerent.

DE PRAETORIBVS. CAP. XIX.

Cum crebris ac diuturnis certaminibus uisitandē à plebe patres, ex consulibus alterum ex plebe creandum cōcessissent, id sibi uoluntate plebis pro aperto ad cōsulatum aditu arrogauere, ut unicus magistratus crearetur ex patribus, isque à præfendo prætor appellaretur: qui tandem eo quod inter urbanos ius diceret, urbanus appellatus est, Penes hunc uero magistratum adeo omnis publici priuatique iuris potestas fuit, ut nouum ius condere, & uetera abrogare, facultas esset. Tantū uero postmodum aucta est prætoris autoritas, ut

quod prætor ipse dixisset, ob ipsius honorem ius honorarium vocaretur. Prætori regia insignia, Ius ho-
 cōsularēsque ferme appellatus, lictores vero nō rarium.
 amplius sex, sella curulis, & trabea, cæteraq; hu-
 iusmodi tradita sunt. Ac quamuis sex numero li-
 ctoribus vti concessum prætoribus esset, Paulo
 quidem Aemilio prætori in Iberiam contens-
 denti [vt ait Plutarchus] duodecim adhibitos li-
 ctores comperi. Equis albis, trabea candida ute-
 batur prætor. Nivei ad frena Quirites hmini
 strabant, vt ait Iuuenalis. Demum cum vndiq;
 peregrinorum multitudo in urbem conflueret,
 neque vnus prætor turbæ causarū sufficere pos-
 set, alter prætor creatus est: qui quoniam inter
 peregrinos cognoscebat, peregrinus appellatus
 est. Crescente vero imperio, tantum postmodū Peregrin-
 amplificatus est numerus, vt xviii. prætores nus præ-
 aliquando in vrbe ius dicerēt. Et quia magistra-
 tus vespertinis temporibus in publico esse, in-
 cōueniens erat, quinqueuiri cōstituti sunt citra
 Tyberim, & vltra Tyberim, qui possent pro
 magistratibus fungi. Capta deinde Sardinia,
 mox Sicilia, item Hispania, deinde Narbonen-
 si prouincia, totidem prætores quot prouinciæ
 in ditionem venerāt, creati sunt: partim qui vr-
 banis rebus, partim qui prouincialibus præses-
 sent. Deinde Cornelius Sylla quæstiones publi-
 cas constituit, veluti de falso, de parricidio, de
 fiscariis, ac prætores quatuor adiecit. Caius Iu-
 lius Cæsar duos prætores, & duos ædiles, qui fru-
 mento præessent, & à Cerere Cereales consti-

FENESTELLA

tui. Ita duodecim prætores, sex adiles sunt creati. Deinde diuus Augustus sexdecim prætores constituit. Post diuus Claudius duos adiecit prætores, qui de fideicommissis ius dicerent, ex quibus vnum diuus Tyberius detraxit, & adiecit vnum diuus Nerua, qui inter fiscum & priuatos ius diceret. Ita decem & octo prætores in ciuitate ius dicunt. Et hæc omnia quoties Romæ sunt magistratus, obseruantur quoties autem profisciscuntur, vnus relinquitur, qui ius dicat, isque vocatur præfectus vrbs, qui præfectus olim constituebatur. Postea vero alius Latinarum feriarum introductus est, qui quotannis vacantibus cæteris magistratibus creati instituerit. Quibus omnibus cum plurimi ingruentium bellorum visus exegissent, eorundem administrationes mandari consuevere, excepto præfecto vrbi in ciuitate remanente.

DE QVINO VE VIRIS MENSARIIS.   cap. xx.

Cum improbitate cœneratorum, plebs Romæ magnitudine aris alieni pene obruta esse videretur, eique difficultati principes plebis succurrendum sæpenumero tētassent, inclinatis tandem ad concordiam omnium animis, qui tum consules erant, cœnebre queque res, quod destinari in animis hominum videbatur leuare aggressi, solutionem aris alieni in publicam curam verterunt. Quinque ergo viri creati sunt, quos à dispensatione pecuniæ mensarios appellarunt, quod insigni æquitate, diligentiâque meriti

præfectus
vrbs
latinarum
feriarum
præfectus.

Mensarii.

sunt, vt per omnium annalium monumenta celebres nominibus essent. hi ergo fuerunt C. Duellius P. Dicimus, M. Papyrius, Q. Pópilius T. Aemilius, qui rem porro difficillimam transantes, plerúque parti vtrique semper grauem, cum alia moderatione, tum impendio magis publico, quam iactura sustinuerunt. Tarde enim omnia, & impeditiora, quod facultatibus ad ærarium missis suppeterent, are in foro posito dissoluerunt: vt non modo sine iniuria, sed etiam sine querimonia partis vtriusque, exhausta vis ingens æris alieni sit.

DE TRIUMVIRIS REIPUBLICÆ
constituendæ. CAP. XXI.

Striumuiratus reipublicæ constituendæ originem quæris, ante ipsum quem Cæsar Augustus cum Antonio & M. Lepido gessit, alter nullus apud Romanos prodisse memoratur. Ego autê de eo ipso nusquã præterea offendisse memini: vtrum potestatibus annuerãdum censuerim, haud satis scio: quippe quòd eas potestates, quas iniussu, præterque senatus auctoritatem quisque nõ dicam sortitus fuerit, sed per libidinẽ dominandi arripuerit, tyrãnides potius, quam potestates seu magistratus appellãdos dixerim. Vt cunque se res habeat, illud facile animaduerti potest Iulio Cæsare in senatu ab iis qui cum Bruto & Cassio erant, occiso, mox Antonium, cum studia omnia ad componendã rem publicam cõtulisse videretur, principem ciuitatis

Antonius
tyrannus

tis euasisse. Confestim vero dominandi libidine eiectum Ciceronē, Brutum, ceterosque qui factioni eius aduersabantur, vrbe excedere coegisse. Octauiano autem, qui testamento Casaris haeres scriptus fuerat, ex Asia reuerso, Cicero ac ceteri qui eius factione obtrectabantur, ad Octauiani potentiam confugerunt: ex quo factum est, vt Antonius vrbe migrare adactus, hostis à senatu iudicaretur: ad quem opprimendum Hircius & Pansa consules missi, Augustusque cum fascibus Antonium apud Mutinam adepti fuderunt, fugaueruntque. Desperatis ergo rebus, Antonius supplex ad M. Lepidum confugit, cuius potentia fretus, Octavianum qui æque animum ad dominationem intenderat, ad fœdus societateque pellexit, illam videlicet societatem, qua homicidia homicidiis in permutationem venisse dicuntur. Inter quos ad cedē destinatos, Casar Ciceronem pro L. Casare auunculo M. Antonii, eidem concessit. Igitur tyrannidē prætextu pio magistratus palliare pergentes, sese Triumuiros reipublicæ constituendæ appllauere, quorum nutu & auspiciis omnis respublica niceretur. Ceterum eorum animos quorsum inclinarent, mox ipse euentus rerum ostendit, omnes diuinas humanasque res commiscens. Omnibus enim intra se opibus consumptis, ad extremum vnus Casar potius est: qui & ipse omnibus cæteris superites, ipsum de quo loquor, triumuiratum annos circiter. x. vt Suetonius Tranquillus refert, obtinuit.

DE PRAEFECTO PRAETORIO.

caput

XXII.

Q Vales apud reges tribuni Celerū equis Trāscri-
 tum, siue apud dictatores magistri equis ex pan-
 tum, tales demum fuere praefecti prae-
 rio apud Cæsares. Nam cum secundas post Cæ præ-
 sare partes gestarent, praesentque disciplina
 publicæ emendandæ, adeo à paruis orta princis
 piis creuit authoritas, vt cum aliquo tempore à
 praefectis prætoriis prouocare liceret, extarent
 que exempla maiorum, quo pacto ab iis prouo-
 cassent, lecta postmodum principis sententia, à
 praefecto prætorio prouocatio sublata est. Cres-
 didit enim princeps eos qui ob singularem ins-
 dustriam, fide illorum atque integritate explo-
 rata, ad huius potestatis amplitudinem adhibe-
 rentur, non aliter pro sapientia, ac splendore
 dignitatis suæ, quàm eundem fore iudicatu-
 ros. Alio etiam priuilegio huiusmodi potestas sub-
 nixa est, ne ab eorum sententiis minores ata-
 te, vt ab aliorum magistratum, restitui possent.

DE QVIBUSDAM MINORIBVS MA-
 gistratum speciebus.

cap. XXIII.

A lteram magistratus speciem in vrbe Ro-
 ma ius aliquando dixisse reperi. Nam cū
 bellorum munera, cæteris magistratibus
 non sufficientibus, ad prætorem deferrentur,
 quorum munus administratio iuris præcipuum

quatuor
 I. 1. 1. 1. 1.
 es viri.

fuit, creati decemviri sunt qui ius in vrbe dis-
 cerent, prætorumque partes eo tempore geres-
 rent, litium iudicandarum appellati. Eo tem-
 pore quatuor viri creati dicuntur, qui viarum cu-
 ram agerent. Ac tres monetales auti argenti que
 flatores, quorum esset diligentia, numismata
 auti argentoque fabricari.

DE PRAEFECTO VRBIS ET
 VIGILUM. CAP. XXIII.

Divus Augustus salutem publicam nullius
 alterius quam suae diligentiae congruere exi-
 stimans, coercendorum incendiorum cau-
 sa septem cohortes opportunis urbis locis dispo-
 suit, ita ut binas urbis regiones vnaquaeque co-
 hers praesidio tutaretur, tribunis, & super om-
 nes clarissimo viro praefecto vigilum praepositis.
 Et licet apud veteres Rom. triumviris nocturnis
 aedilibus, tribunisque id negotii quoadque esset
 assignatum, pluribus eodendie ex ortis incendiis
 quibus accurrere, satisque facere non posse eos
 appareret creare praefectum vigilum August. Ca-
 sar in animum induxit. De incensforibus ergo,
 effractoribus, furibus, raptoribus, apud praes-
 ectum vigilum cognitio est: nisi si quae tam atrox,
 tam famosa persona sit, ut ad praefectum urbi re-
 mittenda videatur. Et quoniam incendia ple-
 runque culpa exoriuntur inhabitantium, aut fus-
 sibus castigat eos qui negligetius ignem habues-
 runt, aut severa obiurgatione comminatur, fustium
 castigationem remittit. Cum effrature in hors

reis (vt plerunque fit) infulisque, vbi preciosarū rerum suarum partes, patres familiarū seruant, apparuerint, siquādo cel'a vel armarium effringatur, effractorum sępe, nonnunquam etiam custodum quęstiones apud hunc magistratum exercētur. Et ita diuus Augustus Erithio clas- An
ro p̄fecto rescripsit. Ait enim, effractis hor- ninusa
reis de eare ad illum ipsum pertinere. Sciēdum autem p̄fectum vigiliū ad plurimam noctē vigilare oportere, coerrareq; calceatum cum ar-
mis & dolabris: curamque omnes inquilinos as-
gere admonendi, ne per colonorum negligē-
tiam, incendiōrū casus exorientur. Quin etiam
inquilinus vt quisque aquā in coenaculo habeat,
qua igneo terrore ingruente, p̄sto occurrere
posse censeatur. Aduersus capsarios autem, qui
mercede seruanda in balneis vestimenta sulcis-
piunt, iudex quoq; constitutus est, vt si quid in
seruādis vestimētis admissum fuerit, ipse idē de
quo loquor, magistratus, quęstionē exercebit.

DE DVVMVIRIS CLASSIS RES-
stituēdę, & quibusdam paruis magis-
trantibus. cap. xxv.

Vumuiros classi restituēdę, vtpote
D haud magni momenti magistratum, os-
missurus videbar, nisi quōd Liuius placet
minime patereundum visum. Anno enim
quo Appius Claudius, is cui postea Cæco cog-
nomentum fuit, cēnsuram gessit, M. Vale

rio, & P. Decio consulibus, duo imperia, vt ait
 Linius, dari per populum coëpta sunt, vtraque
 ad rempublicam pertinentia, vnum vt tribuni
 militum senideni in quatuor legiones crearen-
 tur, quæ ante perquam paucis populi suffragio
 relicti, consulum & dictatorum fuerant bene-
 ficia. Tulere eam rogationem tribuni plebei L.
 Attilius, & C. Martius. Alterum imperium fuit,
 vt duumuiros classis ornandæ reficiendæque
 causa idem populus iuberet. Tulit hoc plebisci-
 tum M. Decius tribunus plebis. Haud multo
 tempore post huiusmodi rogationes triumui-
 nocturni creati sunt, qui [vt existimatione des-
 ducor] difficili bellorum & ciuiliū seditionis
 num tempore, muris, custodiæque per milites
 stationarios mitterentur. Id etiam eorum curæ
 iniunctum est, vt & nocturnas seditiones à ciui-
 bus arcerent, & quies vrbi conseruaretur. Hus-
 ius sanè partes magistratus, in officium præfes-
 cti vigiliū demum traductæ sunt. Enimvero
 horum magistratuū nomina rem ferme ip-
 sam cui addicti essent, facile ostendunt. Neque
 Linius ipse rei author, hac in re amplius verbo-
 rum facit apud alios vero nulla prorsus mentio
 fit.

DE PROCVRATORE CAESARIS.

cap. xxxvi.

Vltimum est, vt de procuratore Cæsaris [is enim est inter Cæsarem & Romanum populum constitutus iudex] pau-

ea videamus . Quanquam principalem celsitudinem à qua legum, senatusconsultorum, magistratumque omnium origo manat, moribus introductum sit, legum imperio, cui præest, non esse suppositam . Cæterum quoniam maiorem se, à quo ius inter priuatum ac rempublicam discernatur, impossibile inuentum sit ipsumque principem in propria causa iudicare haud sane equum esse videatur, magistratum creari placuit, cui inter se, priuatæque personas, cõpetens quid esset iurisdicctio, qui sane est appellatus procurator Cæsaris . Huic magistratui principalis totius rei licentia commissa est: ita ut quicquid ab eo negotiorum imperialium gestum est, perinde habeatur ratum, ac si ab ipso Cæsare fuerit pertractatum . Sed si rem eius quasi propriam procurator tradat, non putant dominium transferre . Tunc vero transfert, cum negotium gerent Cæsaris, ipsius consensu tradit . Denique si donationis, venditionis, transactionis causa quid agat, nihil agitur . Non enim alienare rem Cæsaris, sed diligenter negotia Cæsaris obire, procuratori Cæsaris iniunctum est . Id vero in primis procuratori huic de quo agimus, adscriptum est, quod seruum Cæsaris hæredem institutum, adire hæreditatem iubet, & ea hæreditas imperatori acquiritur . Quin si Cæsar ipse hæres instituitur, si se procurator opulentæ hæreditati misceat, hæredem Cæsarem facit . Quod si ea bona ex quibus princeps institutus est, soluendo non sunt, consulendum erit imperatori ne quid

DE MAGISTRATIB. RO.
perinde detrimenti patiatur. Hæredis enim in-
stituti in adeundis repudiandisve hæreditatis
bus, congruo tempore explorari voluntas des-
buit. Deportandi huic magistratui facultas per-
missa non est. Sed de procuratore Cæsaris
ris, cæterisq; omnibus Romanis
potestatibus, quæ à principio
urbis conditæ vsque
ad Augusti
Cæsaris
tempora fas
tæ tractatæque
sunt, satis ad plenum di-
ximus. Præsidis nomen genera-
le est, eo quòd & procons-
ules, & legati Cæsaris
ris, & omnes
prouins-
cias
regètes, licet
senatores sint, præ-
sides appellan-
tur.

Præses

STVDIOSO LECTORI.

DUm hæc exscriberemus, cum alia ad manum erant exemplaria, tum illud etiam quod à Ioan. Camerte viro doctissimo concordantiis [vt vocant] historiarum ornatum est. Eas, quòd laborem studiosorum apprime lesuare viderentur, adscribèdas hic curauimus, certi fore, vt & candidus quisque lector operam nostram boni consuleret, & Camertem debita per nos fraudatum esse gratia nemo cauillaretur. Bene vale.

In caput. 1. de sacer. Roma.

Sumpta omnia ex secundo Fasto. Ouidii, ibi, Tertia post. Iustinus lib. 43. Liuius lib. 1. Plutarchus proble. 67. Vale. Max. tit. primo. z. ca. 18. Plura Tortel. in dictione lycæum.

In caput, z.

Diony. Halicar. lib. 1. Virgil. lib. 8. Aeneidos versu. 201. Ouid. 1. Fasto. ibi. Ecce boues. Iusti. lib. 43. Diodo. Siculus lib. 5. Liuius lib. 1. Vale. Maxi. in. 1. cap. z. Plinius Iunior cap. 34. Varro lib. 1. de lingua Latina.

In caput. 3.

Ex Aulo Gel. ca. 7. 6. Macrobius. 1. Satur. Plutarch. proble. 33. Laetan. ca. 20. primi. Varro lib. 1. de lingua latina. Pli. ca. z. 18. histo. natu. Eius festa quæ storalia dicuntur. 6. Nonas Maii celebrantur, vt. 5. Fast. scribit Ouid.

In caput. 4.

Ex Cice. 1. de diui. Diony. lib. z. Liui. libr. 1.

FENESTELLA

Ouid. cir. si. 4. Fast. Huc faciūt quæ scribit Stat.
3. Theb. ibi. Difficiles populi. Plutar. problema
71. 72. 77. 93. 99. Vale. Max. in princip. secūdi

In caput. v.

○ Sumpta ex Gellio omnia ca. 15. lib. 10. Plut.
proble. 42. & 48. Diony. lib. 2. Liuius li. 1. Plur
ra de his Var. lib. primo de lingua latina.

In caput. vi.

○ Diony. li. 2. Gell. cap. 12. primi. Plura Ouid.
6. Fast. ibi, Vesta faue. Lucretius. 2. de rerū na
tura, versu. 603. Quare magna & c. Augu. c. 19.
4. ciui. Seruius. 11. Aenei. ibi, Finitimos. & c. do
cet vbi viux sepeliebātur. Plutar. proble. 96. po
nit huius consuetudinis causam.

In caput. vii.

○ Sumpta ex. 2. Diony. & primo Liuii. Seruius.
8. Aeneid. Oui. 3. Factorum ibi, Quis nisi. lege
Acronem. 36. & 37. primi Carmi. Plura Plur
tarchus in vita Numæ. Vale. titulo primo pri
mi. cap. 2.

In caput. viii.

○ Ultra ea quæ scribit Liuius in primo, & Dio
ny. in secūdo. lege apud Plutar. in vita Numæ.

In caput. ix.

○ Ex Plut. proble. 62. Gell. cap. 4. 16. Diony.
lib. 2. Serui. ix. Aeneid. ibi Principium. Liuius
fere ad verbum scribit hæc omnia.

In caput. x.

Hæc & plura scribit Liuius libro primo. Ser
uius circa principium noni Aeneid. scribit pat
rem patratū fuisse principem fœcialium. lege

Gellium ca. 4. lib. 16. Plutar. proble. 6z.

In caput. 11.

Ex Liuiio in princ. secūdi. Plura Dio. in prin. 5.

In caput. 12.

Sumpta ex Liuiio. lib. 9. 3. Decadis. Sillius in
princi. 17. Plura Ouid. 4. Fast. multa ad hoc fa
cientia scripsi in annotationibus Solini, ca. 7.
De causa sacerdotii Spado. lege Nafonem. 4.
Fasto. ibi, Phryx puer. Aug. capi. 2. 5. 7. ciui. dei
Plura notauit in commen. Claudiani. 2. in Eu
trop. ibi, Labentem patriam.

In caput. 13.

Dumuiiri sacrorum à Tarquinio Superbo
creati sunt, vt lib. 4. docet Diony. Gel. autem
cap. 19. primi ait, Ad libros. 3. Sibyllinos, quasi
ad oraculum quindecimuiiri adeunt, cum dii im
mortales publice consulendi sunt. de dedicatio
ne ædis Cast. à Posthu. lege quæ scribunt Ant.
& Marfus in fr. 1. Fasto.

In caput. 14.

Cice. 3. de oratore dicit tres viros Epulones à
veteribus pontificibus institutos propter sacris
ficiorum multitudinem. de horum epulis scri
bit Val. in prin. 2. & Augu. 3. de Ciui. vide sint
ne vera quæ Syponinus de his asseruit.

In caput. primum de Magistratibus.

Ex Diony. lib. 2. Liuiio. li. 1. De senatoribus
extat titu. 9. primi Digestorum. Plura Plutar. in
vita Romuli.

In caput. 2.

Diony. lib. 2. Liuius lib. 1. Plutar. in vita Ros

muli. Quidem existimant Luceres à Lucumone deo denominatos. Festus autè Pompe. à Lucio Ardea rege, quòd auxilio fuit Romulo aduersus Tatium bellanti.

In caput.iii.

Quare autè creati fuerint, docet Pomp. tit. ii. i. Digest. ponit autè quaestorù genera duo. primum, eorù qui pecuniae: secundù eorù qui capitalibus rebus praessent. eorù officium narrat Vlp. tit. xiii. i. Digest. lege Var. i. de lingua Latina.

In caput.iiii.

Ex Dion. lib. ii. & Liu. li. i. Plut. in vita Numae.

In caput. v.

Liuius lib. i. Diony. autem lib. iii. dicit cognitione sororicidae permissam populo. Pomp. tit. ii. primi Digest. Constituti sunt, inquit, & triumuirales, qui carceris custodiam haberent, ut cum animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret. Varro etiam meminit primo de lingua Latina.

In caput. vi.

Quae scribuntur hoc titulo, habentur fere omnia ab Vlpiano tit. xii. primi Digest. Gellius cap. vlti. lib. xiii.

In caput. vii.

Sumpta ex fine primi Liuii, ex. iiii. Diony. Pomp. tit. ii. primi Digest. De off. consulis habetur tit. x. primi Digest. Aug. ca. xvi. tertii Ciuilitatis. Primi cōsules Calēdis Ianu. creati sunt. Inde factum est, ut Ianuarius primus mēsis anni à Rom. haberetur. Plutar. Proble. xviii.

In caput.viii.

Sumpta ex.ii.Liuii fere omnia.plura nota
tu digna scribit Diony.circa finem.v. Id autē
anno.ix.post reges exactos factum esse scribūt
Eutro.cap.ii.primi,& Euseb.li. temporum.les
gem de prouocatione habes à Liu.lib.iii.Pom.
tit.ii.primi Digesto.

In caput.ix.

Sumpta ex.ii.Liuii,&.5.Dion.circa finem.
Eutro.& Euse.vbi supra.De hoc magistratu ti.
ii.&.xi.primi Digest.

In caput.x.

Liuius omnia lib.ii.Diony.versus finē li.vi.
Aug cap.xviii.ii.Ouid.iii.East.ibi,Plebs vetus
Sacer autem mons ideo dictus est[authore Fe
stor]quoniam Ioui sacer erat.

In caput.xi.

Liuius in princip.iii.Diony.in fine.xi.aliter
sentire videtur.Hæc & plura habentur.i Dige
storum.tit.xvi.per totum.

In caput.xii.

Hæc & plura de legatis proconsulum haben
tur tit.xvi.primi Digestorum,per totum.

In caput.xiii.

Ex principio.vii.Liuii.Diony.lib.vi.Gell.
cap.xxi.lib.xvii.Plura congeffit Flavius lib.iii.
de Ro.triumph.Pomp.tit.ii.primi Digestorū.
Varro lib.i.de lingua Latina.

In caput.xiiii.

Sumpta omnia ex.iii.Liuii.Diony.versus fi.
x.& lib.xi.per totum hęc historiam prosequis

tur Vale.lib. vi. ca. i. Plura notavi circa finem
primi Flori. Id autem factum est anno .ccc. ab
vrbe condita, vt ca. xii. primi docet Eutropius.
Euseb. lib. .temporum dicit anno. cccii.

In caput. xv.

Pom. tit. ii. primi Digestorum. Aug. ca. xvii.
iii. ciui. De consulatu App. Clau. & P. Ser. ac de
morte Tarquini apud Aristodemum Cumis vis
delicet scribit Lilius inter principium & mes
dium. ii. Item Diony. li. vii. de conteatione cō
sulum ob dedicationem ædis Mercurii, scribit
Valer. Max. cap. iii. lib. ix.

In caput. xvi.

Ex Lilio lib. iiii. tit. ii. primi Digestorum. Id
autem factum est anno. cccx. ab vrbe condita.

In caput. xvii.

Sumpta ex libro quarto Lili. Pomponius iur
risconsultus titulo secundo primi Digestorum
lege Aul. Gell. cap. vlti. vii. Cēsorum leges plu
rimas ponit Cic. in princip. iii. de legibus. Multa
Flavius. iii. de Rom. triumph. congerit

In caput. xviii.

Lilius lib. iii. primæ Decadis in fine hæc &
plura scribit

In caput. xix.

Sumpta ex Pomp. iurisconsultul. digestis de or
rigine iuris. L. Necessarium Lilius in fine sexti
plura. Flavius lib. ii. de Roma triumph.

In caput. xx.

Habentur hæc omnia ex. vii. T. Lili. Flavius
lib. v. de Roma triumph.

In caput. xxi.

Suetonius tit. xxvii. secūdi. Plutar. in vita Cicer. Liuius. cxx. lib. Florus ca. vii. quarti de triūs uiratu: eipub. constituendæ. meminit Var. in lib. quem Isagogicon inscripsit. Vide Gell. cap. vii. xiiii. Fuit ergo ante Cæsare Augustum hic magistratus apud Ro. habitus.

In caput. xxii.

Hæc & plura. i. Digesto. de officio præfecti prætorio, lege Vnica. Verba sunt Aureliani iurisconsulti.

In caput. xxiii.

Lege Aul. Gell. lib. xiiii. cap. xiiii. & xv. ff. de origi. iur. l. ii. §. Deinde. & c. habetur hæc omnia.

In caput. xxiiii.

Sumpta ex primo Digestorū de officio præfecti uigilium, per totum.

In caput. xxv.

Plura Flauius lib. iiii. de Ro. triumphante.

In caput. xxvi.

Sumpta fere omnia ex titu. xix. primi Digest. ab Ulpiano, Paulo, Callistrato.

FINIS.